

Boeken voor huisartsen en arts-assistenten

W. J. DE BOER EN G. J. BREMER*

Een beknopte bibliografie

Iedere huisarts wordt voor het probleem gesteld hoe hij een keuze moet maken uit de beschikbare literatuur op geneeskundig gebied. In deze lijst – een nieuwe versie van een lijst uit een vorige bijdrage¹ – zijn ongeveer honderd titels bijeengebracht, die samen een soort minimum huisartsbibliotheek vormen.

Inleiding

Bij het samenstellen van de lijst zijn wij van het volgende uitgegaan:

- de literatuur moet alle belangrijke aspecten van het werk van de huisarts ter sprake brengen;
- een goed Nederlands boek verdient de voorkeur boven een goed boek uit het buitenland;
- er is bij voorkeur gekozen voor literatuur die bedoeld is voor de huisarts;
- de indeling in tien rubrieken is dezelfde als in de vorige bijdrage¹ ook nu weer is het aantal boeken – afgezien van rubriek X – beperkt tot ongeveer honderd;
- de boeken zijn gekozen op basis van eigen ervaring en/of op basis van goede kritieken in de vakbladen;
- de lijst is afgesloten per 1 september 1984; boeken die later zijn uitgekomen zijn niet meer bestudeerd;
- de samenstelling van de lijst is voor discussie vatbaar, suggesties voor verbeteringen willen wij graag horen.

Niet alle boeken die de huisarts nodig heeft zijn genoemd. Het lijkt vanzelfsprekend dat iedere student – en dus ook iedere arts-assistent en iedere huisarts – beschikt over een anatomische atlas, een boek over topografische anatomie, een embryologieboek, een boek over pathologische anatomie en een boek over algemene farmacologie. Andere gebieden die ontbreken zijn: gezondheidsvoorlichting en -opvoeding, alternatieve geneeswijzen, toxicologie, sportgeneeskunde, verbandleer, fysiotherapie...; het werkterrein van de huis-

arts is moeilijk af te grenzen. Zo zullen sommigen zeggen: waarom geen gedragstherapie of muziektherapie?

De ideale lijst is een utopie.

In de lijst zijn ook geen boeken opgenomen die de huisarts, in het kader van gezondheidsvoorlichting en -opvoeding, aan de patiënt kan uitlenen. Een model voor een dergelijke patiëntenbibliotheek is elders beschreven.² Naast boeken zal de huisarts tijdschriften moeten lezen. Wij mogen de lezer hiervoor verwijzen naar *Huygen*.³ In rubriek VII van deze bijdrage vindt de lezer een reeks tijdschriften genoemd. Enkele boeken staan in meer dan één rubriek vermeld. Behalve de boeken over het ziek-zijn in de belletristiek – rubriek X – gaat het om ongeveer honderd boeken: prijs totaal f 5000,-. Als men grofweg rekent dat de helft van deze boeken iedere vijf jaar vernieuwd moet worden, wil dat zeggen dat een huisarts f 500,- per jaar aan studieboeken zou uitgeven. Daarbij komen dan nog de tijdschriften. Drie maandbladen, drie weekbladen en twee diversen kosten ongeveer f 1000,- per jaar. Dit wil zeggen totaal f 1500,- als fiscaal aftrekbare post vakliteratuur.

¹ Bremer GJ. Een beknopte bibliografie. *Huisarts en Wetenschap* 1979; 22: 349-53.

² Avenarius W, de Ru V, Bremer GJ. Een bibliotheek voor patiënten. *Huisarts en Wetenschap* 1980; 23: 231-7.

³ Huygen FJA. Het hanteren van medische literatuur. In: Bremer GJ, Van Es JC, Hofmans A, red. *Inleiding tot de huisartsgeneeskunde*. 2e dr. Leiden: Stenfert Kroese, 1974.

⁴ Van der Werf GTh. Globale onderwijsdoelstellingen voor de opleiding tot basisarts. *Huisarts en Wetenschap* 1983; 26: 266-8.

Handboeken en handboekjes

De boeken en boekjes, genoemd in deze rubriek, zal iedere huisarts onder handbereik willen hebben. De meeste huisartsen zullen daarnaast nog een paar lokale gidsen bezitten (adressen en telefoonnummers van ziekenhuizen, specialisten en dergelijke) of boekjes met normale laboratoriumwaarden, recepten en andere voorschriften.

Codex Medicus. 7e druk. Amsterdam, Brussel: Agon Elsevier, 1981; f 141,50.

Control of communicable diseases in man. Laatste druk. Washington: American Public Health Association; f 38,60.

Farmacotherapeutisch Kompas. 2e druk. Amstelveen: Ziekenfondsraad, 1984; niet in de handel.

Formularium Nederlandse Apothekers. Laatste druk. Den Haag: Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie; niet in de handel.

De kleine gids voor de Nederlandse Sociale Verzekering. Amsterdam: Vereniging van Raden van Arbeid; f 2,-.

Maatschappelijk vademecum voor de huisarts (losbladige uitgave). Utrecht: Het Centraal Bestuur van de Landelijke Huisartsen Vereniging; niet in de handel.

Nederlandse voedingsmiddelentabel. Laatste druk. Den Haag: Voorlichtingsbureau voor de voeding; f 3,50.

Repertorium farmaceutische specialités. Laatste druk. Haarlem: De Toorts.

II Medische woordenboeken

Uit een hele reeks woordenboeken hebben wij er twee gekozen.

Hoolboom-Van Dijck SJM. Geneeskundig woordenboek. 2e druk. Leiden: Stafleu, 1974; f 34,50.

Pinkhof H, Hilfman MM. Geneeskundig woordenboek. 8e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1984; f 95,-.

III Lichamelijk onderzoek

De Nederlandse boeken die hier worden genoemd, vormen uiteraard een minimum. In de meeste specialistische leerboeken wordt ook iets geschreven over het specialistische onderzoek.

Caird FJ, Judge TG. Beoordeling van de zieke bejaarde in zijn milieu. Leiden: Stafleu 1976; f 34,50.

Crevel H. Handleiding neurologisch onderzoek. Amsterdam, Brussel: Agon Elsevier, 1970; f 28,-.

Formijne P, Mandema E. Leerboek der anamnese en diagnostiek. 10e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema en Holkema, 1982; f 77,50.

Lodewick L. Het lichamelijk onderzoek. 2e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema en Holkema, 1980; f 96,50.

* Instituut voor Huisartsgeneeskunde van de Rijksuniversiteit Groningen.

IV Specialistische hand- of leerboeken

Deze lijst is samengesteld met behulp van de studiegids van de Groningse Medische Faculteit. Er zijn ruim dertig medische specialismen in Nederland, de huisarts kan naar drieëntwintig verschillende specialismen verwijzen. Het lijkt ons voor de hand liggend dat iedere huisarts een aantal specialistische hand- of leerboeken bezit.

- Aulbers BJM, e.a. Erfelijke ziekten. Utrecht: Bunge, 1983; f 35,-.
- Thompson JS, e.a. Genetics in medicine. 3e druk. Eastbourne: Saunders, 1980; f 47,70.
- Dunning AJ, e.a. Nederlands leerboek der cardiologie. 2e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1983; f 98,50.
- Snellen HA. Praktische cardiologie voor de huisarts. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1975; uitverkocht.
- Jansen LH. Huid- en geslachtsziekten: een handboek voor de praktijk van huid- en huisarts. 2e druk. Utrecht: Oosthoek, Scheltema & Holkema, 1980; f 95,-; gebonden f 110,-.
- Klokke AH. Leidraad voor de uitwendige behandeling van huidziekten. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1981; f 46,25.
- Henneman G, e.a. Nederlands leerboek der endocrinologie. Utrecht: Bunge, 1982; f 88,50.
- Van Berkestijn ThMG, e.a. De bejaarde patiënt. Utrecht: Bunge, 1979; f 39,50.
- Eulderink F, e.a. Praktische geriatrie voor de huisarts. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1982; f 32,50.
- Klok PAA. Chirurgie: een overzicht voor de praktijk. 3e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1981; f 98,50.
- Halie MR, e.a. Nederlands leerboek der hematologie. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1982; f 90,-.
- Control of communicable diseases in man. Laatste druk. Washington: The American Public Health Association; f 38,60.
- Den Ottolander GJH. Interne geneeskunde. 7e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1979; f 130,-.
- Geerlings PG, e.a. Keel-, neus- en oorheelkunde. 2e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema 1979; f 130,-.
- Silver HL, e.a. Compendium Kindergeneeskunde. 3e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1980; f 125,-; gebonden f 140,-.
- Boering G, e.a. Mondziekten en kaakchirurgie. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1983; f 42,50.
- Oosterhuis HJGH. Klinische neurologie. 7e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1982; f 67,25.
- Zwaveling A, e.a. Oncologie. 2e druk. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1980; f 112,50.

- Henkes HE, Van Balen AThM. Oogheelkunde voor de algemene praktijk. 2e druk. Amsterdam: Elsevier, 1983; f 59,50.
- Kingma MJ, e.a. Nederlands leerboek der orthopaedie. 4e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1982; f 92,50.
- De Geus A, Zuidema PJ. Inleiding importziekten. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1978; f 18,25.
- Kuiper PC. Hoofdsom der psychiatrie. 11e druk. Utrecht: Bijleveld, 1983; f 49,95.
- Nienhuis RLF, e.a. Gids voor de reumatologie, delen 1 en 2. Leiden: Stafleu, 1975; f 166,10.
- Schut JHP. Leerboek voor de revalidatie. 3e druk. Haarlem: De Tijdstroom, 1972; f 24,50.
- Verkuijl A. Huisarts en revalidatie. Utrecht: Bunge, 1980; f 35,-.
- Santema S. Georganiseerde maatschappelijke gezondheidszorg. 6e druk. Assen: Van Gorcum, 1981; f 37,-.
- Tordoir WF. Sociale geneeskunde in de praktijk. 2e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1980; f 56,50.
- Boer PW, e.a. Nederlands leerboek der urologie. Utrecht: Bunge, 1982; f 97,50.
- Kloosterman GJ, e.a. De voortplanting van de mens. 6e druk. Haarlem: Centen, 1983; f 141,35.
- Schaepman-van Geuns EJ. Praktische verloskunde. 4e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1982; f 34,25.

V Monografieën

In de in deze rubriek genoemde boeken worden de meest voorkomende klachten en ziektebeelden in de huisartspraktijk behandeld. Uiteraard is hier ook een andere keuze mogelijk; het gaat er ons slechts om, dat de huisarts minder dan de specialist met ziektebeelden wordt geconfronteerd; de huisarts gaat meer uit van de klachten van de patiënt. Om deze reden lijkt het ook nuttig dat de huisarts beschikt over een aantal monografieën, waarin in plaats van ziektebeelden, vooral klachten worden behandeld.

- De Bruijne J, Cats A, Rosing PM. Gewrichtsklachten. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Geerlings PJ, e.a. Verslaving. Een handboek voor artsen en hulpverleners. Utrecht: Bunge, 1980; f 49,50.
- Van Gelderen HH, e.a. Zwakzinnige kinderen. Leiden: Stafleu, 1969; f 72,45.
- Gill K, Bottema T. Gehoor- en evenwichtsstoornissen. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- De Haan M, Bleijs FL. Moehheid. Utrecht: Bunge, 1980; f 35,-.
- Van Heycop ten Ham MW. Epilepsie. Leiden: Stafleu, 1974; f 43,15.
- Kingma HJ, e.a. Rugpijn. 2e druk. Utrecht Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1976; f 48,-.
- Koster M, Dunning AJ. Hypertensie, gids

- voor de huisarts. Rotterdam: Nederlandse Hartstichting; niet in de handel.
- De Melker RA, Grote JJ. Infecties van de bovenste luchtwegen. Utrecht: Bunge, 1980; f 35,-.
- Moors J, e.a. Helpen bij seksuele moeilijkheden. 2e druk. Deventer: Van Loghum Slaterus, 1979; f 50,25.
- Niemantsverdriet-van Kampen GJ, e.a. De alcoholische patiënt. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Pannier R. De acute coronaire aanval. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1981; f 44,40.
- Reitsma WD. Diabetes mellitus. Alphen aan den Rijn: Stafleu, 1983; f 37,50.
- Sigling HO, Van Tilburg W. De depressieve patiënt. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Zeben WV, e.a. De pasgeborene. 9e druk. Utrecht Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1982; f 33,75.

VI Boeken speciaal voor de huisarts

In deze rubriek hebben wij boeken ondergebracht, waarin in de titel de woorden „huisarts”, „huisartsgeneeskunde”, „family medicine” of „primary medical care” voorkomen. In een aantal van deze boeken krijgt het „specialisme” huisartsgeneeskunde inderdaad al duidelijke omtrekken.

- Nieuw kompas voor de huisarts (een losbladig compendium voor de algemene praktijk). Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1983; circa f 200,-.
- Consult voor de huisarts (actuele documentatie voor de eerste lijn, losbladig). Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1973; f 170,-.
- Van der Werf GTh, red. Medicamenteuze therapie voor de huisarts. 2e druk. Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, 1980; f 37,-.
- Koperberg IPHL, red. Laboratoriumboek voor de huisarts (losbladig). Utrecht, Amsterdam: Bohn, Scheltema & Holkema, z.j.; f 175,-.
- Rakel RE, ed. The yearbook of family practice. Chicago: Yearbook Medical Publishers, 1984; f 163,40.
- Byrne PS, Long BEL. Leren zorgen, de huisarts als opleider. Utrecht: Oosthoek, Scheltema & Holkema, 1975; uitverkocht.
- Van der Does E, e.a. Huisarts en röntgenologie. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Dorrenboom G. Huisarts en buitenlandse werknemer. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Van Es JC. Patiënt en huisarts. 2e druk. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, 1980; f 82,50.
- Eulderink F, e.a. Praktische geriatrie voor de huisarts. Uden/Alphen aan den Rijn: Sandoz/Stafleu, 1982; f 32,50.
- Grol RPTM, e.a. Huisarts en somatische fixatie. 2e druk. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, 1983; f 27,50.
- Huygen FJA. Family medicine. Nijmegen: Dekker en Van de Vegt, 1978; f 35,-.
- Medalie JH. Family medicine. Baltimore: Williams & Wilkins, 1978; uitverkocht.

- Morrell DC. Huisartsgeneeskunde. Utrecht: Bunge, 1978; f 29,50.
- Rakel RE. Principles of family medicine. Philadelphia: Saunders, 1978; f 98,-.
- Smit PTh. Spoedgevallen in een huisartspraktijk. 3e druk. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, 1976; f 48,25.
- Verdenius W, Wesseling H. Pijnbestrijding in de huisartspraktijk. Utrecht: Bunge, 1981; f 35,-.
- Verkuyl A. Huisarts en revalidatie. Utrecht: Bunge, 1980; f 35,-.
- McWhinney IR. An introduction to family medicine. New York: Oxford University Press, 1981; f 54,-; gebonden f 75,-.

VII Tijdschriften

In deze rubriek staan de tijdschriften vermeld die aanwezig zijn in de bibliotheek van het Gronings Instituut voor Huisartsgeneeskunde.

- Age and ageing (6 × p.j.); f 172,-.
- Allgemeinmedizin International/General Practice (4 × p.j.); f 30,-.
- British Medical Journal (52 × p.j.); f 385,-.
- Directieve therapie (4 × p.j.); f 72,90.
- De Eerste lijn (10 × p.j.); f 48,-.
- Documentatie (21 × p.j.); gratis.
- Famli, Family Medicine Literature Index (4 × p.j.); f 245,45.
- Geneesmiddelenbulletin (26 × p.j.); gratis.
- Gezondheid en samenleving (4 × p.j.); f 70,80.
- Huisarts en Wetenschap (12 × p.j.); f 87,25.
- Huisarts nu (10 × p.j.); f 72,-.
- Journal of the Marriage and the Family (4 × p.j.); f 139,50.
- Journal of the Royal College of General Practitioners (12 × p.j.); f 215,-.
- Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid (12 × p.j.); f 59,50.
- Maatschappelijke Gezondheidszorg (12 × p.j.); f 45,-.
- Medical Care (12 × p.j.); f 297,50.
- Medical Education (6 × p.j.); f 259,60.
- Medisch Contact (52 × p.j.); f 140,-.
- Medisch Farmaceutische Mededelingen (12 × p.j.); f 90,-.
- Metamedica (12 × p.j.); f 103,95.
- Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (52 × p.j.); f 160,-.
- Overzicht (10 × p.j.); f 22,50.
- The Practitioner (12 × p.j.); f 138,95.
- Tijdschrift voor Agologie (6 × p.j.); f 48,65.
- Tijdschrift voor Alcohol, Drugs en andere Psychotrope stoffen (4 × p.j.); f 49,-.
- Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie (6 × p.j.); f 71,50.
- Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg (6 × p.j.); f 38,50.
- Tijdschrift voor Psychiatrie (12 × p.j.); f 61,-.
- Tijdschrift voor Psychotherapie (6 × p.j.); f 71,-.
- Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg (25 × p.j.); f 163,55.
- Update (24 × p.j.); f 102,94.

- Welzijnsweekblad (52 × p.j.); f 79,50.
- Zeitschrift für Allgemeinmedizin (36 × p.j.); f 167,64.

VIII Boekenlijst voor medische studenten

Hier vindt de lezer de boeken die de Vakgroep Huisartsgeneeskunde van de Medische Faculteit Groningen aan studenten adviseert. In deze literatuur kan de student de belangrijkste leerstof vinden, zoals de vakgroep deze in de vorm van onderwijsdoelstellingen heeft geformuleerd.⁴

- Balint M. De dokter, de patiënt, de ziekte. 3e druk. Utrecht: Spectrum 1977; f 12,25.
- Berg JH Van den. Psychologie van het ziekbed. 30e druk. Nijkerk: Callenbach. f 9,10.
- Breug Gepa. Geneeskunde, indrukken van een toerist. Alphen aan den Rijn, Brussel: Stafleu, 1980; f 25,25.
- Van Es JC. Patiënt en huisarts. 2e druk. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema 1980; f 82,50.
- Hattinga Verschure JCM. Het verschijnsel zorg, 2e druk. Lochem: De Tijdstroom, 1981. f 26,-.
- Hodgkin K. Vroege diagnostiek in de eerste lijn. Lochem: De Tijdstroom, 1984; f 78,-.
- Lindeboom GA. Begrippen in de geneeskunde. 3e druk. Amsterdam: Rodopi, 1982; f 14,-.
- Querido A. Inleiding tot een integrale geneeskunde. 2e druk. Lochem: De Tijdstroom, 1973; uitgeverij.
- Watzlawick PJH, e.a. De pragmatische aspecten van de menselijke communicatie. 8e druk. Deventer: Van Loghum Slaterus, 1983; f 39,90.
- Wulff HR. Principes van klinisch denken en handelen. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, 1980; f 45,-.

IX Diversen

Het probleem van iedere classificatie is duidelijk: een groep diversen blijft altijd bestaan. In deze rubriek is onder meer de geschiedenis der geneeskunde ondergebracht.

Het boek van Garrison is een naslagwerk, waarin vrijwel alles zeer compact wordt besproken, eigenlijk dus een encyclopedie; in het boek van Lindeboom staat de Nederlandse geschiedenis der geneeskunde.

- Bladergroen WJ. Lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van het kind. 13e druk. Amsterdam: Querido, 1979; f 23,95.
- Den Hartog C. Nieuwe voedingsleer. Aula 616. Utrecht: Spectrum, 1980; f 15,50.

- Kamphuis M. Wat is social casework? 11e druk. Alphen aan den Rijn: Samsom, 1977; f 32,55.
- Minuchin S. Gezinstherapie. 3e druk. Aula 511. Utrecht: Spectrum, 1977; f 14,90.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. Statistisch Zakboek. Den Haag: Staatsuitgeverij, 1984; f 19,70.
- Geneeskundig jaarboek medicijnen. Rotterdam: Blok, 1983; f 31,50.
- Hodgkin K. Vroege diagnostiek in de eerste lijn; Lochem: De Tijdstroom 1984; f 78,-.
- Lindeboom GA. De geschiedenis van de medische wetenschap in Nederland. Bussum: Fibula-Van Dishoeck, 1972; uitgeverij.
- Garrison GH. History of medicine. Philadelphia: Saunders 1960; f 56,45.

X Het ziek-zijn in de belletristiek

Over dit onderwerp is geschreven door:

Bremer GJ, Hazeu W. Mijn dokter is een goede dokter. Poëzie rond het thema ziek zijn.

Vestdijk S. De zieke mens in de romanliteratuur.

Een uitgebreide bibliografie van Engelstalige literatuur vindt men in:

Trautmann J, Pollard C. Literature and medicine. An annotated bibliography. Pittsburgh: University Press, 1982.

In de volgende boeken wordt het ziek zijn subjectief beschreven:

- Beauvois S. Een zachte dood.
- Buck PS. Het meisje dat niet groeien kon.
- Van Dulleman I. Vroeger is dood.
- Van Eeden F. Pauls ontwaken.
- Van Eeden F. Van de koele meren des doods. Zie ook: Rümke HC. Over Frederik van Eeden's Van de koele meren des doods. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1964.
- Van Eeden F. Mijn dagboek. Deel IX.
- Hanlo J. Zonder geluk valt niemand van het dak.
- Van Hattum M. Judith.
- Van der Hoeven J. Scheel engeltje.
- Kolk Y. Mijn eigen huis.
- Korteweg A. De dood.
- Lasseur B. Wie wat bewaart heeft wat.
- Molière. Le malade imaginaire.
- Philipe A. Niet meer dan een ademtocht.
- Poe EA. De gouden skarabee.
- De Quincey Th. Bekentenissen van een Engelse opiumeter.
- Romain J. Knock ou le triomphe de la médecine.
- Schulte Nordholt JW, Wit J. Meer dan steen voelen.
- Simenon G. De groene luiken.
- Simenon G. De klokken van Bicêtre.
- Solzenitsyn A. Kankerpaviljoen.
- Tolstoj LN. De dood van Iwan Iljitsj.
- Van der Velde J. De grote zaal.
- Zeven verhalen over krankzinnigheid: 43 april.